

Sveitarfélagið Ölfus
Sigurður Steinar Ásgeirsson
Hafnarbergi 1
815 Þorlákshöfn

Reykjavík, 16. október 2024
UST202409-039/A.B.
10.04.03

Efni: Tillaga - Deiliskipulag - Laxabraut 15-23 - Sveitarfélagið Ölfus

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Sveitarfélagsins Ölfuss er barst 4. september sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um tillögu að deiliskipulagi í Sveitarfélaginu Ölfusi fyrir Laxabraut 15-23.

Í greinargerð kemur fram að svæðið tók upphaflega yfir lóðir 15-29 en samhliða nýju deiliskipulagi er eru lóðir endurskilgreindar, þeim fækkar og svæðið stækkar samhliða. Skipulagssvæðið mun taka yfir lóðir 15-23 skv. nýrri lóðaafmörkun. *Í gildi er deiliskipulag fyrir Laxabraut 17 og 21-25 sem felld verða úr gildi með nýju deiliskipulagi fyrir svæðið.*

Meginmarkmið framkvæmdarinnar er að ala fisk til slátrunar og flytja afurðina að stærstum hluta á erlenda markaði, ásamt framleiðslu seiða. Fiskurinn verður alinn í kerjum á landi og verður vatn til rekstursins fengið frá borholum innan lóðarinnar. Þegar fiskeldið verður komið í fullan rekstur er gert ráð fyrir allt að 28.000 tonna ársframleiðslu og hámarks lífmassa allt að 15.500 tonn.

Vatnamál

Í greinargerð segir að vatnspörf sé mikil í fiskeldisiðnaði og æskilegt sé að vatnstaka jarðsjávar verði 20.000 l/s en ferskvatnstaka 350 l/s. Gæta skuli sérstaklega að jafnvægi við vatnstöku/boranir þannig að ferskvatnstaka dragi ekki jarðsjó norðar en nú sé. Umhverfisstofnun minnir á að í umhverfismati ætti að fjalla um möguleg áhrif á vatn, hvort sem það er vegna losunar í strandsjó eða vegna vatnstöku. Þá ætti umhverfismatið að vera í samræmi við stefnumörkun um vatnsvernd sem sett er fram í vatnaáætlun og í lögum nr. 36/2011 um stjórn vatnamála. Stofnunin bendir á að mikilvægt er að gæðapættir fyrir strandsjó og grunnvatn séu hluti af umhverfisþáttum umhverfismatsins.

Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt 28. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála skulu opinberar áætlanir á vegum stjórnvalda, svo sem vegna skipulagsmála, vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem kemur fram í vatnaáætlun. Framkvæmdir og starfsemi skulu uppfylla markmið laganna og stefnumörkun setta fram í vatnaáætlun. Í lögum kemur fram að vernda skuli allt vatn (yfirborðsvatn og grunnvatn) og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns sem og

langtímavernd vatnsauðlindarinnar. Umhverfisstofnun bendir á að í greinargerð liggja ekki fyrir upplýsingar um stöðu auðlinda á svæðinu.

Stofnunin bendir á að öll vatnshlot eiga að ná umhverfismarkmiðum sem sett hafa verið fyrir þau. Samkvæmt lögnum má ástand vatnshlota ekki rýrna, hvorki varanlega né tímabundið. Þau grunnvatnshlot sem eru innan framkvæmdarsvæðis eru *Selvogsstraumur 3 (104-290-G)* og *Ölfusstraumur 3 (103-268-G)* og mun vatnstaka fara fram í þeim. Umhverfismarkmið þessara tveggja grunnvatnshlota eru að magnstöðu sé góð og efnafræðilegt ástand gott. Ástand grunnvatnshlotanna er óþekkt vegna skorts á gögnum. Til viðbótar mun starfsemin losa fráveituvatn í strandsjávarhlotið *Stokkseyri að Þorlákshöfn (103-1341-C)*. Umhverfismarkmið strandsjávarhlotsins er að vera í að minnsta kosti góðu vistfræðilegu ástandi og góðu efnafræðilegu ástandi. Strandsjávarhlotið hefur ekki verið ástandsflokkað vegna skorts á gögnum.

Í umhverfismati deiliskipulagsins er mikilvægt að fjallað sé vel um möguleg áhrif á vatn, hvort sem það er vegna losunar í strandsjó eða vatnstölu. Þá ætti að skoða samlegðaráhrif með annarri starfsemi sem hefur áhrif á sömu vatnshlot. Umfjöllun um grunnástand einstakra gæðapátta og áhrif starfseminnar á þá er best til þess fallin til að meta möguleg áhrif starfseminnar og þ.a.l. deiliskipulagsins á vatn.

Gæðapættir sem notaðir eru til að meta ástand grunnvatnshlota eru breytingar á hæð grunnvatnsyfirborðs (magnstaða grunnvatns) og leiðni og styrkur mengunarvalda (efnafræðilegt ástand). Sýna þarf fram á að nýting á grunnvatni muni ekki hafa áhrif á sjálfbærni grunnvatns (magnstöðu) sem t.d. getur birst í áhrifum á lindir og yfirborðsvatn eða haft áhrif á notkun og starfsemi annarra á svæðinu. Gæðapættir fyrir grunnvatn eru settir fram í kafla 2, viðauka III, reglugerðar nr. 535/2011.

Gæðapættir sem notaðir eru til að meta ástand strandsjávarhlota eru níturat, fosfat, blaðgræna, hryggleysingjar og þörungar á hörðum botni (sjá skýrslu Hafrannsóknastofnunar¹).

Ef matið leiðir í ljós möguleg áhrif á vatnshlotin skal leggja fram mótvægisáðgerðir sem skulu tryggja að vatnshlotin uppfylli umhverfismarkmið.

Mikilvægt er að öll forvinna og grunnrannsóknir séu vel af hendi gerðar og áhrif framkvæmdarinnar á vatnshlotin metin áður en farið er af stað í framkvæmdir. Auk þess er mikilvægt að gerðar séu kröfur um vöktun til framtíðar. Nálgast má upplýsingar um vöktun vatnshlota á heimasíðu stjórnar vatnamála.²

Þessu til viðbótar bendir stofnunin á umfjöllun umsagnaraðila og álit Skipulagsstofnunar um vatnstöku í umhverfismatsskýrslu rekstraraðila vegna stækkunar í 28 þúsund tonna ársframleiðslu þar sem fram kemur að helsta álitamálið í tengslum við fyrirhugaða framleiðsluaukningu séu möguleg áhrif á grunnvatn.³

¹ Hafrannsóknastofnun 2022. [Vistfræðileg viðmið við ástandsflokkun strandsjávar](#)

² <http://vatn.is/haf-og-vatn/stjorn-vatnamala/voktun-vatns/>

³ <https://www.skipulag.is/umhverfismat-framkvaemda/gagnagrunnur-umhverfismats/nr/1177#amum>

Úrgangur

Umhverfisstofnun bendir á notkun fastefnis/fiskimykju til áburðar og vinnsla og/eða geymsla á aukaafurðum dýra er háð samþykki Matvælastofnunar. Því bendir stofnunin á að leita skal samþykkis Matvælastofnunar áður en/ef ætlunin er að nýta efnið.

Starfsleyfi

Umhverfisstofnun bendir á að í gildi er starfsleyfi First Water hf. (áður Landeldi hf.) fyrir allt að 3450 tonna hámarkslífmassa laxfiska á hverjum tíma að Laxabraut 21, 23, og 25.

Umhverfisstofnun bendir á fiskvinnsla er háð starfsleyfi eða skráningu, sbr. lög nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir, reglugerð nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit og reglugerð nr. 830/2022 um skráningarskyldan atvinnurekstur samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Hraun

Í greinargerð kemur fram að innan skipulagssvæðisins sé hraun sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. náttúruverndarlaga.

Umhverfisstofnun bendir á að í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. mgr. og 2. mgr. sama ákvæðis. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruyfyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi.

Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

Umhverfisstofnun leggur áherslu á að fjallað sé um hraunið í tillögunni og það komi fram hvaða leiðir verði farnar til þess að forðast rask þess sbr. 61. gr. náttúruverndarlaga og hvaða valkostir séu skoðaðir.

Umhverfisstofnun bendir á að ef tillagan gerir ráð fyrir röskun á hrauni þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Auk þess þarf, í samræmi við ofangreint ákvæði náttúruverndarlaga, að koma fram hvaða brýnu almannahagsmunir réttlæta röskun á hrauninu.

Stofnunin bendir á að skylt er að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna allra framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar, sbr. skipulagslög og lög um mannvirki. Á þetta að tryggja að tekið sé til ítarlegrar skoðunar hvort framangreint skilyrði sé uppfyllt. Við mat á leyfisumsókn ber að veita saman mikilvægi náttúruminjanna sem í húfi eru og hagsmuni af fyrirhugaðri framkvæmd. Við matið skal litið til verndarmarkmiða 2. og 3. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. laganna.

Ákveði leyfisveitandi að veita leyfi þrátt fyrir framangreint skal hann, með vísan í 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega og gera grein fyrir öðrum kostum

sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Einnig skal gera grein fyrir fyrirhuguðum mótvægisáðgerðum, sem og mögulegri endurheimt náttúruverðmæta þegar það á við. Þá skal afrit af útgefnu leyfi sent Umhverfisstofnun, sbr. 6. mgr. ákvæðisins.

Þess má einnig geta að leyfisveitanda er heimilt, skv. 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, að binda leyfi þeim skilyrðum sem eru nauðsynleg til að draga úr áhrifum framkvæmdarinnar á þau náttúruyfyrirbæri sem verða fyrir röskun.

Lífríki fjörunnar og fuglar

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að fjallað sé um áhrif tillögunnar á lífríki fjörunnar og fuglalíf. Umhverfisstofnun bendir á að eldi af þessari stærðargráðu getur fylgt talsverð losun fastefnis og næringarefna þó að frárennsli verði hreinsað með tromlusíu. Umhverfisstofnun bendir á að almennt hreinsa tromlusíur um 70- 90% af fastefni og næringarefnum, því er ákveðið hlutfall þessara efna út með viðkomu í fjörunni. Það er þá helst nitur sem er á uppleystu formi. Stofnunin telur því að meta þurfi möguleg áhrif á lífríki og fuglalíf vegna þess og mögulegar mótvægisáðgerðir. Stofnunin bendir á mikilvægi frágangs við útrás frárennslis og góðu eftirliti með því hvort fuglar séu að sækja í næringarefni á svæðinu. Stofnunin bendir í þessu samhengi á umsagnir stofnunarinnar og Náttúrufræðistofnunar Íslands ásamt áliti Skipulagsstofnunar um umhverfismatsskýrslu rekstraraðila vegna stækkunar í 28 þúsund tonna ársframleiðslu, þar sem Skipulagsstofnun taldi að ástæða væri til að lífríki strandarinnar, m.a. fuglar, yrði vaktað.⁴

Loftslag

Stofnunin telur mikilvægt að áhrifin á loftslag verði metin t.d. losun frá framkvæmdum og starfseminni. Þá vantar jafnframt að fram komi umfjöllun um aðlögun starfseminnar að loftslagsbreytingum. Einnig vantar umfjöllun um hvernig áætlunin samræmis stefnu stjórnvalda og skuldbindingum Íslands í loftslagsmálum.

Útivist

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að fjallað sé um áhrif útivistar vegna starfseminnar.

Stofnunin bendir á að í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 kemur eftirfarandi fram í gr. 5.3.2.14., skipulag við vötn ár og sjó. „Við afmörkun lóða á svæðum utan þéttbýlis skal þess gætt að rými sé fyrir aðkomu að og meðfram vötnum, ám og sjó. Utan þéttbýlis skal ekki reisa mannvirki nær vötnum, ám eða sjó en 50 m. Þó er heimilt að reisa samgöngumannvirki svo sem brýr og stíflur og fyrirhleðslur í tengslum við virkjanir fallvatna og varnir gegn ágangi sjávar og vatns nær vötnum, ám og sjó en 50 m.“

Samkvæmt aðalskipulagi er gert ráð fyrir gönguleið meðfram ströndinni. Erfitt er að sjá hvernig aðgengi gangandi vegfaranda er tryggt þar um gönguleið. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að það sé nægt rými fyrir meðfram sjávarlengjunni, svo að

⁴ <https://www.skipulag.is/umhverfismat-framkvaemda/gagnagrunnur-umhverfismats/nr/1177#amum>

útvistargildi skerðist ekki og gönguleið sýnd með skýrum hætti á upprætti deiliskipulags og hvernig fólk á að þvera vatnsrásir frá fyrirtækinu.

Útrás

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að útrás fráveitu sé sýnd á upprætti og hún sé innan skipulagssvæðis.

Samlegðaráhrif

Umhverfisstofnun leggur mikla áherslu á að í umhverfismatskýrslu verði ítarlega verði gert grein fyrir mögulegaum samlegðaráhrifum við aðra starfsemi, sérstaklega m.t.t. vatnstöku og losunar í viðtaka.

Virðingarfyllt,

Axel Benediktsson

sérfræðingur

Agnes Þorkelsdóttir

sérfræðingur